

Przedmowa

Niniejszy podręcznik gramatyki historycznej języka polskiego dostosowany jest do nowego programu uniwersyteckiego, który obejmuje fonetykę, fleksję, słowotwórstwo ze słownictwem i składnią. Dialektologiczne nawiązania do zjawisk historycznych winny być pogłębione za pomocą odrębnego zarysu dialektologii¹.

Podręcznik zawiera systematyczne przedstawienie ewolucji fonetycznej, morfologicznej i składniowej języka polskiego z uwzględnieniem nowoczesnego językoznawstwa funkcjonalnego i strukturalnego. Nawiązania do ogólnej problematyki językoznawczej, do zasadniczych tendencji rozwojowych języka polskiego uważał autor za konieczne, dlatego też starał się uwypuklić istotne więzi między poszczególnymi działami gramatyki.

Tradycyjne językoznawstwo pozytywistyczne interesowało się izolowanymi faktami. Można by to porównawczo przedstawić następująco: dawniej fizjolog szukał odpowiedzi na pytanie: co to jest wątroba? Dziś natomiast pyta on: do czego służy wątroba, jaka jest jej funkcja w całym organizmie ludzkim? Również kosmolog pyta nie tyle o to, co to jest świat i wszechświat, ile o to, jak świat jest wypełniony systematami, złożonymi ze współdziałających części?

Podobnie dzisiejsze językoznawstwo nie statyczne, ale jak najbardziej dynamiczne, pyta nie tyle o to, co to jest dźwięk k, t, lecz o to, jak w całej strukturze fonologicznej funkcjonują głoski zwane fonemami.

W książce zostały uwzględnione osiągnięcia powojennej polonistyki historyczno-językowej, ale z uwagi na podręcznikowy charakter opracowania zacytowano w przypisach tylko niektóre ważniejsze pozycje bibliograficzne, rezygnując z wielu innych. Polonista winien orientować się w podstawowych osiągnięciach blisko stuletniej wiedzy historycznej, poczynając od pracy J. Baudouina de Courtenay (1870), poprzez prace J. Rozwadowskiego (1915) i J. Łosia (1922), a kończąc na najnowszych, tj. Z. Stieberta oraz Z. Klemensiewicz, T. Lehra-Splawińskiego i S. Urbańczyka².

Dla przejrzystości wykładu zastosowano specjalne układy graficzne, zamieszczono wykresy, schematy i mapki, przede wszystkim zaś wprowadzono podział poszczególnych części podręcznika na paragrafy. Każda z tych części ma ogólne wprowadzenie i nawiązanie do poznanych uprzednio faktów z zakresu gramatyki opisowej języka polskiego, na końcu zaś krótkie podsumowanie, skierowujące uwagę na ogólne tendencje i procesy ewolucyjne języka polskiego.

Recenzentem pracy, prof. prof.: Władysławowi Kuraszkiewiczowi i Przemysławowi Zwolińskiemu dziękuję za uwagi, które umożliwiły wprowadzenie szeregu poprawek i uzupełnień. Prof. W. Kuraszkiewiczowi dziękuję ponadto za dokonanie redakcji naukowej mej książki.

Wrocław, listopad 1969

Stanisław Rospond

Niniejsze wydanie *Gramatyki historycznej języka polskiego* zostało zmienione i poprawione. Usunięto z niego fragmenty, zawierające treści, z którymi studenci zapoznają się na innych zajęciach językoznawczych (np. z gramatyki opisowej, czy leksykologii). W zakresie fleksji rzeczowników i przymiotników zastąpiono paradygmaty z języka scs podstawą prasłowiańską – dotyczy to deklinacji rzeczowników i przymiotników. Uporządkowano rozdział poświęcony imiesłowom, wskazując na ich związek z czasem w okresie prasłowiańskim oraz na procesy adiektywizacji i adverbizacji, którym uległy na gruncie języka polskiego. Ponadto uporządkowano przykłady z innych języków i dokonano ogólnej korekty stylistycznej.

Wrocław 2000

Redaktor naukowy
Romana Łobodzińska

¹ S. Urbańczyk, *Zarys dialektologii polskiej*, wyd. 3, Warszawa 1968.

² Por. Z. Klemensiewicz, *Dorobek językoznawstwa polonistycznego w dziesięcioleciu Polski Ludowej*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego: XIV 1955, s. 35-72.